

Саме тому особливого значення набуває управління змінами, яке дозволяє зробити цей процес більш зрозумілим і прийнятним для учасників. Воно допомагає зменшити опір, сформувавши довіру, налагодити комунікацію та створити відчуття спільної мети. Без цього навіть найкращі ідеї можуть залишитися нереалізованими.

У підсумку, успішна кооперація в громадах залежить від поєднання кількох ключових речей: активного лідерства, відкритого діалогу, підтримки з боку місцевої влади та використання сучасних підходів до організації діяльності. Лише за таких умов кооперативні ініціативи можуть не тільки виникати, а й стабільно розвиватися, приносячи відчутні результати для всієї громади.

Список використаних джерел

1. Лук'янова, М. М., & Гурська, І. С. (2018). Сільська кооперація як основа місцевого розвитку. *Агросвіт*, вип. 12, с. 62-66.
2. Багаліка, Т. О. (2024). Переваги кооперації як форми економічного захисту. *Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами: матеріали X міжнародної науково-практичної конференції*, ч. 1, с. 49-50.
3. Куцик, П., Семів, С., Куцик, В., Полякова, Ю., & Шевчик, Б. (2023). Стан, проблеми та пріоритети розвитку аграрної кооперації в Україні в контексті викликів сучасності. *Financial and credit activity problems of theory and practice*, 1(48), 282-297.
4. Дмитрієв, І. А., & Курилова, Н. М. (2013). Визначення поняття управління змінами, як основної складової діяльності сучасного підприємства. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*, (1), 102-106.
5. Овсянюк-Бердадіна, О. Ф., & Островерхов, В. М. (2023). *Управління змінами: навчальний посібник*. Тернопіль: ЗУНУ.
6. Вікторєнкова, К. М. (2024). *Управління змінами в процесі реалізації реформ публічного сектору (кваліфікаційна робота)*. Український католицький університет, факультет суспільних наук, кафедра державного управління, Львів.

Штець Т. Ф.,

PhD з економіки, доцент,

доцент кафедри фінансів та бухгалтерського обліку

Економіко-технологічного інституту імені Роберта Ельворті,

м. Кропивницький

РОЛЬ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

В умовах воєнного стану та майбутнього післявоєнного відновлення України особливого значення набуває бюджетна політика як дієвий інструмент забезпечення економічної стійкості держави та її територіальних громад. Саме через ефективне формування, розподіл і використання бюджетних ресурсів створюються передумови для підтримки соціальної стабільності, розвитку

інфраструктури, зміцнення фінансової спроможності громад і, відповідно, національної безпеки країни. У зв'язку з цим дослідження сутності бюджетної політики територіальних громад та визначення її ролі в сучасних умовах є актуальним і своєчасним науковим завданням.

Бюджетна політика є важливою складовою фінансової та економічної політики держави, оскільки саме через неї забезпечується акумулювання і перерозподіл фінансових ресурсів для досягнення стратегічних цілей суспільного розвитку. У науковій літературі відсутній єдиний підхід до трактування поняття «бюджетна політика», оскільки її нерідко ототожнюють із фіскальною, бюджетно-податковою чи фінансово-бюджетною політикою. Зокрема, у *Словнику сучасної економічної теорії Макміллана* бюджетна політика розглядається як використання оподаткування і державних видатків для регулювання загального рівня економічної активності [2, с. 41]. На думку, О. Д. Василика та К. В. Павлюк, бюджетна політика являє собою сукупність заходів держави щодо організації та використання фінансів для забезпечення економічного і соціального розвитку [1, с. 53]. У ширшому значенні її можна розглядати як діяльність органів влади, спрямовану на досягнення макроекономічної стабільності, повної зайнятості, стримування інфляції та створення умов для довгострокового зростання.

На рівні територіальних громад бюджетна політика конкретизується через механізми формування доходів місцевих бюджетів, визначення пріоритетів видатків і фінансування програм місцевого розвитку. Її значення істотно посилюється в реаліях сьогодення, оскільки саме громади забезпечують фінансування соціальної сфери, підтримку комунальної інфраструктури, реалізацію гуманітарних заходів, допомогу внутрішньо переміщеним особам і збереження належного рівня життєдіяльності населення. Тому, бюджетну політику територіальних громад доцільно розглядати як цілеспрямовану діяльність органів місцевого самоврядування щодо формування, розподілу та ефективного використання бюджетних ресурсів задля забезпечення фінансової стійкості громади, її розвитку та зміцнення економічної основи національної безпеки України.

В умовах війни бюджетна політика територіальних громад набуває особливого значення, оскільки саме на місцевому рівні забезпечується фінансова основа для підтримання життєдіяльності населення, функціонування соціальної сфери, розвитку інфраструктури та реалізації безпекових заходів. Під час воєнного стану економічна стійкість громад безпосередньо пов'язана з їхньою здатністю мобілізувати фінансові ресурси, раціонально розподіляти бюджетні кошти та оперативно реагувати на нові виклики, тому бюджетна політика виступає не лише фінансовим інструментом місцевого управління, а й важливою складовою національної безпеки України.

Вплив бюджетної політики територіальних громад на національну безпеку проявляється насамперед через забезпечення соціальної стабільності. Адже за рахунок місцевих бюджетів фінансуються освіта, охорона здоров'я, соціальний захист, житлово-комунальне господарство, місцеві програми підтримки внутрішньо переміщених осіб, ветеранів, дітей, осіб похилого віку та інших

вразливих категорій населення. Особливо в період війни такі видатки набувають критичного значення, оскільки збереження доступу до базових суспільних послуг є важливою передумовою суспільної стійкості, зниження соціальної напруги та підтримання належного рівня довіри до влади. Відповідно, ефективна бюджетна політика громад сприяє не лише виконанню поточних функцій місцевого самоврядування, а й зміцненню внутрішньої стабільності держави.

Не менш важливим є вплив бюджетної політики громад на економічну стійкість територій. Війна зумовила скорочення кількості діючих підприємств, зменшення зайнятості населення, руйнування інфраструктури, порушення логістичних зв'язків і, як наслідок, зниження податкових надходжень до бюджетів різних рівнів. За таких умов бюджетна політика територіальних громад має бути спрямована на збереження фінансової спроможності, підтримку місцевого підприємництва, розширення податкового потенціалу та пріоритетне фінансування найбільш необхідних потреб. Саме спроможність громади забезпечувати самофінансування, ефективно використовувати наявні ресурси та мінімізувати непродуктивні витрати створює основу для її стійкого функціонування як у кризових умовах, так і в період післявоєнного відновлення.

Особливого значення набуває питання збалансованості бюджетних рішень. У період воєнного стану держава була змушена переглянути бюджетні пріоритети, істотно збільшивши видатки на оборону, соціальний захист і безпеку. Водночас це позначилося і на місцевому рівні, оскільки громади змушені адаптувати власні бюджети до нових умов, зосереджуючи ресурси на першочергових напрямках: підтримці населення, відновленні критичної інфраструктури, забезпеченні функціонування комунальних установ, реалізації програм місцевого розвитку та співфінансуванні окремих безпекових потреб. У такій ситуації бюджетна політика громади повинна ґрунтуватися на принципах гнучкості, адресності, результативності та стратегічної доцільності.

Одним із головних чинників зміцнення економічної безпеки громад є також належне формування дохідної бази місцевих бюджетів. Зниження економічної активності, міграція населення, поширення тіньових практик і податкові втрати істотно обмежують фінансові можливості територіальних громад. Тому, на нашу думку, ключовими напрямами бюджетної політики має бути: детінізація економічних процесів, вдосконалення податкового адміністрування, збереження широкої бази оподаткування та створення справедливих умов для розвитку підприємницької діяльності. Лише за умови зміцнення власних доходних джерел громади зможуть забезпечити достатній рівень фінансової автономії та зменшити залежність від зовнішньої підтримки. Бюджетна політика територіальних громад безпосередньо впливає на економічну стійкість держави, оскільки саме через місцеві бюджети реалізується значна частина соціально-економічних функцій, що визначають рівень стабільності суспільства. Її ефективність виявляється у здатності громад забезпечувати безперервність надання суспільних послуг, підтримувати місцеву економіку, адаптуватися до кризових умов і формувати фінансову основу для відновлення територій. У зв'язку з цим бюджетну політику територіальних

громад доцільно розглядати як важливий інструмент зміцнення не лише місцевої фінансової спроможності, а й національної безпеки України в цілому.

Бюджетна політика територіальних громад у сучасних умовах є важливим інструментом забезпечення фінансової стійкості, соціальної стабільності та економічного розвитку на місцевому рівні, адже її значення істотно зростає в умовах воєнного стану, коли громади змушені оперативно реагувати на нові виклики, забезпечувати безперервність надання суспільно важливих послуг і підтримувати належний рівень життєдіяльності населення. Ефективність бюджетної політики громад значною мірою визначає їхню здатність акумулювати фінансові ресурси, раціонально їх розподіляти та спрямовувати на пріоритетні напрями розвитку й безпеки. Водночас реалізація бюджетної політики ускладнюється скороченням дохідної бази, посиленням тіньових процесів, зростанням соціальних потреб та обмеженістю фінансових ресурсів. У зв'язку з цим важливими напрямками вдосконалення є зміцнення дохідної спроможності місцевих бюджетів, підтримка підприємницької активності, підвищення ефективності бюджетного планування, прозорості та результативності використання коштів. Таким чином, бюджетна політика територіальних громад має розглядатися не лише як інструмент місцевого фінансового управління, а і як важлива складова зміцнення національної безпеки України

Список використаних джерел

1. Василик О. Д. Бюджетна система України : підручник. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 544 с.
2. Словник сучасної економічної теорії Макмілана / за ред. Девіда І. Пирса ; пер. з англ. Київ : АртЕк, 2000. 640 с.
3. Чугунов І., Макогон В., Титарчук М., Крикун Т. Бюджетна політика України в умовах воєнного стану // Державні та муніципальні фінанси. 2023. № 12(1). С. 1-11. DOI: 10.21511/pmf.12(1).2023.01.
4. Шеїн О. Ю. Бюджетна політика детінізації економіки // Соціальний розвиток: економіко-правові проблеми. 2025. № 4. DOI: 10.70651/3083-6018/2025.4.08.